

„Skirtingų laikotarpių kūrinių lyginimas: panašumai ir skirtumai (M. K. Sarbievijus, K. Donelaitis)“

Lektorė Onutė Baumilienė
lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja ekspertė

ANALIZAVIMO IR INTERPRETAVIMO GALIMYBĖS

- ❑ Pabrėžiama autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami **pasirinkti nagrinėjimo aspektus**, savarankiškai kelti problemas, diskutuoti su kūrinio susijusiais klausimais; kūrinius vertinti, įvairiais aspektais lyginti juos tarpusavyje; pasitelkus skaitymo patirtis, ugdyti kūrybiškumą. <...> Ugdomas supratimas apie **kūrinio interpretacijų įvairovę**.
- ❑ Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami **įvairiais pjūviais bei pasirinktais metodais** (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.).
- ❑ Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti argumentuotai, rišliai, adekvačiai **taikant literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas**; nagrinėjant ištraukas mokomasi remtis kūrinio visuma.

Lietuvių kalbos ir literatūros bendroji programa

LYGINIMO ASPEKTAS – KLASICIZMAS

1. Į ką atkreipti dėmesį analizuojant skirtingų epochų kūrinius?

„Skirtingų laikotarpių kūriniai lyginami **išryškinant jų panašumus ir (ar) skirtumus.**“

Lietuvių kalbos ir literatūros bendroji programa

2. Kodėl klasicizmas?

„Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas: <...> **klasicizmas** <...>“

Lietuvių kalbos ir literatūros bendroji programa

KLASICIZMAS ARCHITEKTŪROJE

Šaltinis: Vilniaus arkikatedra 2014-ųjų vasarį. / Irmanto Gelūno

KLASICIZMO APIBRĖŽTIS

- ❑ **Klasicizmas** (lot. *classicus* – pavyzdinis), **literatūros ir meno kryptis**, kurios estetiką ir stilių lėmė sąmoninga **orientacija į antikos pavyzdžius** (antikos menas), laikytus grožio ir harmonijos etalonu. Pradėjo formuotis Italijoje 16 a. pabaigoje, bet kaip vientisa meninė sistema susiklostė 17 a. Prancūzijoje absoliutizmo klestėjimo laikotarpiu. Įvairiomis formomis ir skirtingu intensyvumu reiškėsi daugelyje Europos šalių 18 a., kai kuriose šalyse – net iki 19 a. 4 dešimtmečio.
- ❑ **Klasicizmas vyraujanti racionalaus Šviečiamoj amžiaus literatūros ir meno kryptis.**

Šaltinis: VLE

MOKYMASIS TIRIANT

Problemų formulavimas

1. Kaip klasicizmas pasireiškė muzikoje, šokiuose, dailėje, architektūroje, teatre? (Darbas grupėmis)
2. Kaip klasicizmas pasireiškė M. K. Sarbievijaus odėse ir K. Donelaičio „Metuose“?

KLASICIZMAS LITERATŪROJE (1)

- ❑ Prancūzų akademija sukūrė ir įteisino visuotinai privalomas kalbos bei literatūros normas. Galutinai klasicizmo estetiką įtvirtino Prancūzų akademijos narys **Nikola Bualo** veikale *Poezijos menas* (1674).
- ❑ **Įsigali aukštieji ir žemieji žanrai. Aukštieji:** epas, tragedija, poema, odė. **Žemieji:** komedija, pasakėčia, satyra, prozos pasakojimai.

*Velniop nueina **aukštas menas**,
Ir nebegalima liūdėt,
Kada pavasarį kaštanas
Už lango pradeda žydėt.*

H. Radauskas, „Kaštanas pradeda žydėt“

- ❑ Įsigali aukštųjų ir žemųjų žanrų **skirtingi vaizdavimo objektai. Aukštųjų žanrų vaizdavimo objektas** – reikšmingi valstybės, istorijos, mito įvykiai, jų herojai – monarchai, karvedžiai, mitų veikėjai, apskritai išskirtiniai žmonės. **Žemųjų žanrų vaizdavimo objektas** – žemojo ir viduriniojo socialinio sluoksnio kasdienio gyvenimo įvykiai.
- ❑ PASTABA. Kiekvienam žanrui būdinga griežtos normos ir formalieji požymiai, viename kūrinyje neleistina maišyti aukštojo ir žemojo stiliaus, tragiškojo ir komiškojo prado, heroikos ir kasdienybės.

RENEŠANSAS IR KLASICIZMAS

RENEŠANSAS	KLASICIZMAS
SKIRTINGŲ PRADŲ DERMĖ	PAGRINDINIAI KONTRASTAI
<i>RŪŠINIAI IR INDIVIDUALŪS PRADAI</i>	<i>RŪŠINIAI IR INDIVIDUALŪS PRADAI</i>
<i>VISUOMENINIAI IR ASMENINIAI PRADAI</i>	<i>VISUOMENINIAI IR ASMENINIAI PRADAI</i>
<i>PROTAS IR JAUSMAS</i>	<i>PROTAS IR JAUSMAS</i>
<i>GAMTA IR CIVILIZACIJA</i>	<i>GAMTA IR CIVILIZACIJA</i>

KLASICIZMAS LITERATŪROJE (2)

- ❑ Kūrinio **tikslas** – išreikšti grožį ir tiesą, amžinas ir universalias, protu patvirtintas vertybes.
- ❑ **Antikinių autorių kūrinių imitavimas** pabrėžiant tai, kas bendra ir universalu.
- ❑ **Gamtos imitavimas** pabrėžiant tai, kas bendra ir universalu.
- ❑ Ryškinama tai, kas **būdinga visai reiškinių klasei**, kas pastovu ir amžina, pvz., vaizduojami charakteriai, kurie būdingi ne tiek individams, kiek tam tikrų socialinių sluoksnių atstovams.
- ❑ **Proto ir racionalios tvarkos viršenybė** chaotiškame kasdienio gyvenimo sraute.
- ❑ Meno funkcija – **auklėjamoji**.

TYRIMO REZULTATŲ LENTELE

Klasicizmo apraiškos	M. K. Sarbievijaus odės („Pauliui Kozlovijui“, „Telefui Likui“)	K. Donelaičio „Metai“
Žanras ir vaizdavimo objektas		
Kūrinio / Kūrinių tikslas		
Antikinių autorių kūrinių imitavimas		
Gamtos imitavimas		
Akcentuojama tai, kas būdinga visai reiškinių klasei		
Ar protas ir racionali tvarka nugali kasdienio gyvenimo netvarką? (Atsakymas argumentuotas)		
Kūrinio funkcija		

KLASICIZMO APRAIŠKOS K. DONELAIČIO METUOSE

Žanras ir vaizdavimo objektas – poema (aukštasis stilius), tačiau pagrindinis veikėjas – būrų bendruomenė, žemiausias socialinis sluoksnis.

Kūrinio tikslas – lietuviškumo išsaugojimas (universalia prasme – tautos išsaugojimas) padedant vertybėms: darbštumui, kuklumui, saikingumui, dievobaimingumui, t. y. saugant dorą (visa, kas dora, gražu). Logiškai mąstant, kito kelio išsaugoti lietuvišką tapatybę nėra.

Antikinių autorių kūrinių imitavimas: 1) poemos **eilėdara** – hegzametras (anot P. Subačiaus, naujo tipo hegzametras). Kas bendra tarp eilėdaros, kuri antikoje buvo susijusi su herojais, ir „Metų“? Pasak D. Dilytės, į būrus galima žiūrėti kaip į herojus, kurie mėgina oriai nešti laikmečio našta – nepalūžti baudžiavoje. 2) Kita vertus, K. Donelaitis perima iš Homero **katalogų** vaizdavimą (plg. laivų katalogą su darbų, paukščių katalogais „Metuose“).

Gamtos imitavimas: keturi metų laikai – keturios giesmės (vieni metai); gervino, gandrų, lakštingalos alegorijos. Per gamtą reiškiasi Dievo valia, gamta tobula, tik žmonių gyvenimas netobulas.

Akcentuojama tai, kas būdinga visai reiškinių klasei: vaizduojami socialiniai sluoksniai, veikėjai neturi ryškaus individualumo (pvz., nenaudėliai ir viežlybieji būrai). Veiksmas vyksta vienerius metus, bet tai, kas vyksta, universalu, būdinga kiekvieniems metams.

Ar protas ir racionali tvarka nugalė kasdienio gyvenimo netvarką? Nors to nėra, bet protingos tvarkos ilgesį įkūnija pasakotojas.

Kūrinio funkcija – auklėjamoji.

KLASICIZMO APRAIŠKOS M. K. SARBIEVIJAUS ODĖSE (*PAULIUI KOZLOVIJUI, TELEFUI LIKUI*)

Žanras ir vaizdavimo objektas – odės (aukštasis stilius), tačiau kūrinuose ne visada vaizduojami labai įžymūs žmonės.

Kūrinių tikslai: išsaugoti draugystę („Pauliui Kozlovijui“), paguosti sunerimusį bičiulį („Telefui Likui“). Draugystė – universali vertybė.

Antikinių autorių kūrinių imitavimas: 1) **paralelės:** vilniečiai – kviritai, Vilniaus kalvos primena Romos kalvas; 2) **stoikų filosofija:** kaip ir romėnų poeto Horacijaus kūryboje, reiškiamas saiko principas („Pauliui Kozlovijui“).

Gamtos imitavimas: tarp gamtos ir civilizacijos brėžiama paralelė, tas pats gimties-mirties dėsningumas galioja gamtos ir civilizacijos gyvenime – tai neatitinka klasicizmo standartų.

Akcentuojama tai, kas būdinga visai reiškinių klasei: nors veikėjai neturi ryškaus individualumo, tačiau jie turi aiškiai įvardytas tapatybes (Kozlovijus, Likas). Adresatai įkūnija tam tikrus universalius trūkumus, individo netobulumą: mirties / likimo baimę, santykių netobulumą.

Ar protas ir racionali tvarka nugalė kasdienio gyvenimo netvarką? Nors to nėra, bet protingos tvarkos ilgesį įkūnija odžių kalbantysis / adresantas.

Kūrinio funkcija – auklėjamoji.

GAMTA IR CIVILIZACIJA

M. K. SARBIEVIJAUS EILĖRAŠČIUOSE

„Pauliui Kozlovijui“	„Telefui Likui“
<p><i>Kaip atgyja lengvai tautos taikos metu!</i> <i>Dar treji po karų metai nesibaigė,</i> <i>O senieji kviritai</i> <i>Turi tris šventyklas naujas. <...></i></p> <p><i>Topolį, neseniai buvusį po sniegu,</i> <i>Gūsiais nepastoviais glosto Etezijai</i> <i>Ir nekliudomai plaukia</i> <i>Upė, ledą pralaužusi.</i></p> <p><i>Lauką, rožėm rausvom šiandien pražydusį,</i> <i>Vakar sniego danga laikė apklojus dar,</i> <i>Paukščiai garsiai sučiulbo,</i> <i>Ištylėję žiemos dienas.</i></p>	<p style="text-align: right;"><i><...> lemties ranka</i></p> <p><i>Grobia miestus, tautas ir varganoj tėkmėj</i> <i>Nugramzdina ji karalius:</i> <i>Puošnūs skeptrai, šlovė, buvusi jų galia</i> <i>Virsta greit pelenų krūva.</i> <i>Aukso rūmus ir jų stulbinančias menes</i> <i>Su visais žmonėmis kartu</i> <i>Ji palaidos ūmai, bokštus sugriovusi.</i> <i>O virš griuvenų tų baisių,</i> <i>Virš kapų, didžiūnus žemės priglaudusių,</i> <i>Skries lemtis triumfuodama</i> <i>Ir žvaigždžių orbitas ji nusineš kartu</i> <i>Sūkury nesuvaldomam.</i></p> <p style="text-align: right;">Iš lotynų kalbos vertė E. Ulčinaitė ir O. Daukšienė</p>

VERTINIMAS (1).

PIRMAS PRISTATYMAS. KAUPIAMASIS BALAS

1. Kaip klasicizmas pasireiškė muzikoje, šokiuose, dailėje, architektūroje, teatre? (Darbas grupėmis)

- ☐ Kiekviena grupė atsakinėja po 7 min, iš viso grupių prisistatymai truks 35 min, 10 min skirkite refleksijai.
- ☐ Vertinkite ne grupės darbą, bet konkretų mokinį.

Vertinimo kriterijai	Vertinimas taškais		
Atsakyta į temą	2	1	0
Informacija glausta, konkreti	2	1	0
Argumentuojama	2	1	0
Kalbos taisyklingumas	2	1	0
Kūno kalba	2	1	0

VERTINIMAS (2).

ANTRAS PRISTATYMAS. KAUPIAMASIS BALAS

2. Kaip klasicizmas pasireiškė M. K. Sarbievijaus odėse ir K. Donelaičio „Metuose“? (Darbas grupėmis)

- ☐ Kiekviena grupė atsakinėja po 7 min, iš viso grupių prisistatymai truks 35 min, 10 min skirkite refleksijai.
- ☐ Vertinkite ne grupės darbą, bet konkretų mokinį.

Vertinimo kriterijai	Vertinimas taškais		
Atsakyta į temą	2	1	0
Informacija glausta, konkreti	2	1	0
Argumentuojama	2	1	0
Kalbos taisyklingumas	2	1	0
Kalbos etiketas	2	1	0

Abiejų pristatymų
sukaupti pažymiai
sumuojami ir
įrašomas vienas
pažymys į žurnalą.

VERTINIMAS (3).

PASTRAIPOS KŪRIMAS. PAŽYMYS

Kaip klasicizmas pasireiškė M. K. Sarbievijos odėse ir K. Donelaičio „Metuose“? Remtis vienu aspektu.

☐ Apimtis 250 - 300 žodžių.

☐ Rašoma pamokos metu.

Vertinimo kriterijai	Vertinimas taškais		
Atsakyta į temą	2	1	0
Argumentuojama	2	1	0
Lyginama pa(si)rinktu aspektu	2	1	0
Kalba taisyklinga	2	1	0
Kalba stilinga	2	1	0

LITERATŪRA

Dilytė D., *Kristijonas Donelaitis ir Antika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.

Klasicizmas Lietuvos architektūroje, prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=nfDhIEUNj0s>

Klasicizmas. *Klasikinio šokio triumfas (XVIII a. II p. – XIX a.) / Europos šokio istorija*, prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=BavaOf3XpwI>

Klimas J., Landsbergis V., *Klasicizmas muzikoje*, prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/klasicizmas-muzikoje/>

Klasicizmas teatre, prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/klasicizmas-teatre/>

Ramonienė D., *Klasicizmas Lietuvos dailėje*, prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/klasicizmas-lietuvos-daileje/>

Krasnovas A., *Klasicizmo literatūra*, prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/klasicizmo-literatura/>

Sarbievijus M. K., *Odės*, prieiga per internetą: http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LE00/Motiejus_Kazimieras_Sarbievijus_Od%C4%97s.LE2100.pdf